

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/227473971>

Development of regional disparities in Slovakia at the beginning of 21st century based on the selected indicators

Article

Source: RePEc

CITATIONS

8

READS

701

3 authors:

Rene Matlovic

Slovak Academy of Sciences

72 PUBLICATIONS 420 CITATIONS

SEE PROFILE

Radoslav Klamár

University of Presov in Presov

36 PUBLICATIONS 96 CITATIONS

SEE PROFILE

Kvetoslava Matlovičová

University of Presov in Presov

73 PUBLICATIONS 360 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Diskontinuity vo vývoji slovenského geografického myslenia v 20. a 21. storočí: objektívna a subjektívna dimenzia [View project](#)

Modern education without borders opens the rural country for entrepreneurship - Founfing from ERDF/Program INTERREG V-A PL-SK 2014 - 2020 [View project](#)

Vývoj regionálnych disparít začiatkom 21. storočia na Slovensku vo svetle vybraných indikátorov

Development of regional disparities in Slovakia at the beginning of 21st century based on the selected indicators

René Matlovič | matlren@unipo.sk

Prešovská univerzita, Fakulta humanitných a prírodných vied, Katedra geografie a regionálneho rozvoja

Radoslav Klamár | klamar@unipo.sk

Prešovská univerzita, Fakulta humanitných a prírodných vied, Katedra geografie a regionálneho rozvoja

Kvetoslava Matlovičová | kveta@unipo.sk

Prešovská univerzita, Fakulta humanitných a prírodných vied, Katedra geografie a regionálneho rozvoja

ABSTRACT

V príspevku sa zaoberáme hodnotením vývoja regionálnych disparít na území Slovenska v období rokov 2000-2007 vo svetle vybraných sociálno-ekonomických indikátorov – napr. hrubá miera natality, priemerná mesačná mzda, mesačné náklady na zamestnanca, miera zamestnanosti, miera nezamestnanosti, čisté mesačné príjmy na osobu, čisté mesačné výdavky na osobu, tvorba HDP na obyvateľa a pod. Na vyjadrenie vývoja disparít boli použité vybrané miery variability – ako sú variačný koeficient a Giniho koeficient.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Regionálne disparity, socioekonomické ukazovatele, Giniho koeficient, variačný koeficient, regionálna politika, NUTS III.

KEY WORDS

Regional disparities, socioeconomic indicators, Gini coefficient, variability coefficient, regional politics, NUTS III.

Úvod

V modernom období sa v geografii čoraz častejšie upiera pozornosť smerom k sledovaniu a hodnoteniu regionálnych disparít, ktoré sú výsledkom diferencovaného sociálneho a ekonomického rozvoja v jednotlivých regiónoch Slovenska (napr. Buček, 1999, Korec, 2005, Klamár, 2008, Matlovič-Matlovičová, 2005). Tieto výskumy sa už majú možnosť oprieť o základné teoreticko-metodologické práce, ktoré sa v ostatných rokoch uverejnili (napr. Blažek-Uhlíř, 2002, Buček a kol., 2006). Výrazné zmeny, ktorými prechádza slovenská spoločnosť a iné tranzitívne ekonomiky, sa rôznym spôsobom odzrkadľujú na rozvoji jej regiónov (napr. Blažek, 1999, Hampl, 2007, Wokoun-Červený, 2008). Úspech resp. neúspech v snahe o ekonomický rast sa spája so sociálnym a ekonomickým potenciálom regiónov, závislosťou od ich historického vývoja, ale aj vnútornou pripravenosťou. Veľký význam sa pripisuje mobilizácii endogénneho potenciálu regiónov a rozvoju inovačnej politiky (bližšie Hudec, 2007). Cieľom príspevku je prostredníctvom súboru vybraných ukazovateľov analyzovať ekonomickú i sociálnu situáciu v jed-

notlivých regiónoch (krajoch) Slovenska a prostredníctvom zvolených diferenciacných koeficientov poukázať na vzniknuté regionálne nerovnosti a naznačiť ich vývoj v podobe ich prehlbovania alebo nivelizácie.

Metodika

Regionálne disparity predstavujú rozdiely v stupni sociálno-ekonomického rozvoja regiónov, ktoré sú dôsledkom jeho nerovnosti. Gajdoš (2001) uvádza, že regionálne disparity sú produktom pôsobenia viacerých faktorov, závisia od kvality a rozvojových disponibilít potenciálov, ale i odlišných pozícií, z ktorých vstupovali jednotlivé regióny do transformačného procesu.

Pri analýze regionálnych disparít je potrebné vyriešiť niekoľko metodologických problémov. Ide o výber vhodných observačných jednotiek, výber vhodných ukazovateľov, výber vhodných štatistických nástrojov a mier umožňujúcich časopriestorové komparácie (Matlovič, Matlovičová, 2005).

Pri výbere observačných jednotiek v rámci hodnotenia regionálnych disparít Slovenska sa vychádza zo súčasného územného členenia SR a z členenia podľa štatistických nomenklatúrnych jednotiek dohodnutých Štatistickým úradom SR a EUROSTATOM, t. j. z regiónov na úrovniach NUTS I (celé územie SR) až NUTS III (kraje SR). Použitie územné členenie nie je pre potreby našej analýzy ideálne, pretože pri vymedzovaní krajov sa nerešpektovali hranice nodálnych regiónov. Na druhej strane použitie vhodnejšieho členenia nie je možné pre nedostatok relevantných dát, ktoré sa sledujú iba na úrovni krajov.

Ďalším dôležitým krokom je výber adekvátnych ukazovateľov. Pri selekcii vhodných ukazovateľov sa ako limitujúci faktor javí obmedzená dostupnosť vhodných dát. Mnohé dáta sa systematicky nesledujú resp. nie sú k dispozícii za regionálne jednotky. Ďalší problém je meniac sa metodika konštrukcie niektorých ukazovateľov, čo znižuje ich aplikabilitu v časových komparatívnych analýzach. Do hodnotenia regionálnych nerovností vstupuje mnoho ukazovateľov, ktoré sú svojim charakterom a váhou navzájom odlišné. Ich výber a kombinácia závisí od uhla pohľadu na sledovanú problematiku (na iné ukazovatele sa zameriava geograf, na iné ekonóm

a iné sociológ) ako aj od charakteru výskumu a hierarchickej úrovne. Z hľadiska objektívnosti dosiahnutých výsledkov je preto potrebný prierez celým spektrom ukazovateľov v oblasti všeobecno-geografickej, demografickej, sociálnej, ekonomickej i environmentálnej. V rámci našej analýzy sme sa sústredili na užší výber ukazovateľov, ale predpokladáme, že aj tento poskytne dostatočný obraz o vývine regionálnych disparít SR. Pre hodnotenie regionálnych disparít Slovenska sme vybrali nasledujúce ukazovatele: hrubá miera natality, priemerná mesačná mzda, mesačné náklady na prácu zamestnanca, miera zamestnanosti, miera nezamestnanosti, čisté mesačné príjmy a výdavky na osobu, dokončené byty, tvorba HDP na obyvateľa, hrubá pridaná hodnota, produktivita práce, právnické osoby – organizácie orientované na tvorbu zisku a fyzické osoby – živnostníci. Pri hodnotení indikátorov sme sa snažili sledovať vývoj za obdobie 2000 – 2007. V niektorých prípadoch sme však museli náš retrospektívny prierez obmedziť iba na obdobie 2000 – 2006 resp. 2000 – 2005.

Po stanovení observačných jednotiek a selekcii hodnotiacich ukazovateľov nasledoval výber štatistických nástrojov a mier na meranie disparít resp. nerovností. Patria k nim smerodajná (štandardná) odchýlka, variačný koeficient, Giniho koeficient, Theilov index, Atkinsonove indexy a fuzzy zhľuková analýza (Štika, 2004). V našej analýze sme aplikovali variačný koeficient a Giniho koeficient.

Smerodajná odchýlka je mierou premenlivosti resp. rozptylu hodnôt x_i náhodnej veličiny okolo priemeru. Vzorec pre výpočet smerodajnej odchýlky σ je nasledovný

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}, \text{ kde}$$

n – je počet observačných jednotiek, x_i je hodnota ukazovateľa x v observačnej jednotke i a $\bar{x}$ je aritmetický priemer hodnôt ukazovateľa x .

Smerodajná odchýlka je základnou mierou pre meranie medziregionálnej variability a disparít používanou aj Eurostatom. Jej aplikácia je však problematická v tom, že jej veľkosť je závislá na voľbe jednotiek merania resp. na veľkosti nameraných hodnôt. Preto nie je príliš vhodná pre využitie

pri porovnávaní rôznych ukazovateľov, či pre dlhodobé porovnávanie, kedy sa priemerné hodnoty študovaných indikátorov výrazne menia.

Vhodnejším nástrojom pre komparatívne analýzy ako smerodajná odchýlka je variačný koeficient. Variačný koeficient VK je relatívnou mierou disperzie odvodenou od smerodajnej odchýlky σ (podiel smerodajnej odchýlky a priemeru).

$$VK = \frac{\sigma}{\bar{x}} = \frac{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n}}}{\bar{x}}$$

Variačný koeficient umožňuje vzájomné porovnávanie variability premenných s odlišnými hodnotami (očisťujú štandardnú odchýlku o výšku priemernej hodnoty).

Giniho koeficient koncentrácie IG vznikol ako nástroj na meranie dôchodkovej nerovnosti. Pohybuje sa v rozmedzí od 0 (absolútna rovnosť) po 1 (absolútna nerovnosť). Vypočítať ho možno viacerými spôsobmi. Predstavuje dvojnásobok plochy medzi ideálnou krivkou (línia absolútnej rovnosti) a skutočnou Lorenzovou krivkou.

$$IG = \frac{1}{2n^2 \bar{x}} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (x_i - x_j), \text{ kde}$$

n je celkový počet observačných (územných) jednotiek, x_i je hodnota sledovaného ukazovateľa v i -tej územnej jednotke, x_j je hodnota sledovaného ukazovateľa v j -tej územnej jednotke a $\bar{x}$ je aritmetický priemer sledovaného ukazovateľa x .

Vývoj regionálnych disparít v SR podľa vybraných ukazovateľov

Hrubá miera natality

Dôležitým demografickým ukazovateľom indikujúcim prirodzený pohyb obyvateľstva je hrubá miera natality. Pôrodnosť má určujúci význam v reprodukčnom procese. Je ukazovateľom reprodukčnej vitality a perspektívy jednotlivých regiónov. Dôležitým medzníkom v demografickom vývine bol rok 2003, kedy sa prvýkrát po 23 rokoch znižovania

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bratislavský	7,96	7,73	7,64	8,54	9,04	9,75	9,76
Trnavský	9,06	8,34	8,24	8,48	8,95	8,95	9,11
Trenčiansky	9,00	8,24	7,95	7,89	8,40	8,48	8,46
Nitriansky	8,85	8,13	8,16	8,27	8,33	8,62	8,52
Žilinský	11,27	10,24	10,23	10,16	10,37	10,25	10,04
Banskobystrický	9,64	9,08	9,09	9,24	9,72	9,76	9,48
Prešovský	13,09	12,31	12,02	11,93	12,18	10,25	11,96
Košický	11,96	11,17	11,35	11,59	11,81	11,79	11,71
IG	0,0910	0,0897	0,0916	0,0831	0,0776	0,0566	0,0688
VK	0,18	0,18	0,18	0,16	0,15	0,11	0,13

Tabuľka č. 1: Vývoj hrubej miery natality (‰) v krajoch SR v r. 2000 – 2006

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

počtu živonarodených a pôrodnosti na Slovensku medziročne zvýšil počet narodených detí a miera pôrodnosti.

Hrubá miera natality od uvedeného r. 2003 sa vyvíjala v krajoch SR diferencovane. Kým v ekonomicky prosperujúcich krajoch (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky) išlo o jej nárast, v ekonomicky marginalizovaných (Banskobystrický, Prešovský, Košický) o pokles resp. stabilizáciu. Napriek tomu si regióny na východe Slovenska udržiavajú najvyššiu mieru natality (Prešovský kraj – 121,0 % priemeru SR, Košický 118,5 %). Nastúpený trend postupného vyrovnávania medzikrajových nerovností v pôrodnosti potvrdili aj pokles variačného koeficientu z 0,18 na 0,13 a Giniho koeficientu z 0,0910 na 0,0688 v období 2000 – 2006.

Priemerná mesačná mzda

K základným socioekonomickým ukazovateľom, ktorými môžeme hodnotiť diferencovaný rozvoj regiónov, patrí priemerná mesačná mzda. Ide o priemernú mesačnú mzdu v podnikoch s počtom 20 a viac zamestnancov.

Priemerná mesačná mzda stúpala počas celého sledovaného obdobia 2000 – 2007 tak v rámci SR ako celku ako aj v rámci jednotlivých krajov. Nárast na úrovni krajov bol však výrazne diferencovaný, čoho následkom je rast regionálnych disparít v tomto ukazovateli. Túto skutočnosť dokumentuje nárast Giniho koeficientu z hodnoty 0,0728 (r. 2000) na hodnotu 0,0834 (2007) podobne ako pri variačnom koeficiente z 0,17 na 0,19. Najvyšší nárast priemernej mesačnej mzdy bol v Trnavskom kraji (v r. 2006 to bolo 181 % úrovne r. 2000) a Bratislavskom kraji (178 % úrovne r. 2000). Naopak najmenší nárast zaznamenal ekonomicky najslabší región Prešovského kraja, kde úroveň priemernej mesačnej mzdy v r. 2006 dosiahla iba 165 % úrovne z r. 2000.

Prešovský kraj si za celé obdobie „udržal“ posledné miesto medzi krajinami z hľadiska sledovaného ukazovateľa, pričom v r. 2007 bola priemerná mesačná mzda v Prešovskom kraji na úrovni 81,0 % celoslovenského priemeru a 56,8 % úrovne Bratislavského kraja.

Mesačné náklady práce na zamestnanca

Priemerné mesačné náklady práce sú definované ako celkové náklady na prácu za mesiac, delené zodpovedajúcim počtom zamestnancov pracujúcich na plný úväzok. Celkové náklady práce sú súhrnom nákladov za stanovenú jednotku času, ktoré zamestnávateľ vynakladá v súvislosti so získaním a výchovou pracovných síl, s odmeňovaním za prácu a so zabezpečením sociálnych potrieb pracovných síl podľa záväzkov, ktoré voči nim prijal.

Mesačné náklady práce na zamestnanca sa v rámci celého sledovaného obdobia medzi krajinami síce prehĺbili, ale vo všeobecnosti môžeme hovoriť skôr o stabilizácii s miernymi výkyvmi. O vyrovnanosti nárastu nákladov hovoria aj evaluačné koeficienty, ktoré sa zvýšili iba mierne (IG z 0,0726 na 0,0788 a VK z 0,16 na 0,17). Nárast týchto nákladov sa v rámci krajov pohyboval v intervale 135 – 146 %.

V tomto ukazovateli je opäť na poslednom mieste Prešovský kraj, ktorý predstavuje 84,3 % z priemeru SR a 62,0 % z úrovne Bratislavského kraja.

Zamestnanosť

Miera zamestnanosti sa vypočítava na základe podielu pracujúcich osôb vo veku 15 – 64 rokov a počtu obyvateľov vo veku 15 – 64 rokov.

Miera zamestnanosti je v SR oproti vyspelým krajinám EÚ podstatne nižšia (EU-15 na úrovni 67,0 %). Pomerne vysoké disproporcie sú aj medzi Bratislavským krajom (60,6 %) a tromi najmenej rozvinutými krajinami (44,6 – 48,6 %). Takýto vzájomný regionálny rozdiel sa zachováva takmer v rámci celého sledovaného obdobia 2000 – 2006. Túto stabilizovanú situáciu potvrdzujú aj iba mierne odchýlky v rámci Giniho a variačného koeficientu. Najvyšší nárast tohto ukazovateľa bol v krajoch so zvýšenou investičnou aktivitou (Trnavský kraj – 112,3 %, Nitriansky – 110,0 % a Trenčiansky – 109,4 %).

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	14 882	16 260	17 626	18 877	21 016	23 212	24 860	26 417
Trnavský	10 584	11 413	12 486	13 360	14 670	16 086	17 610	19 153
Trenčiansky	10 378	11 190	12 175	12 735	13 907	15 121	16 383	17 551
Nitriansky	9 681	10 436	11 427	12 147	13 252	14 257	15 395	16 607
Žilinský	10 218	10 931	12 057	12 600	13 930	15 172	16 437	17 739
Banskobystrický	9 898	10 660	11 641	12 246	13 309	14 541	15 657	16 862
Prešovský	9 087	9 892	10 802	11 385	12 535	13 185	14 087	15 000
Košický	11 121	11 771	13 054	14 138	15 440	16 768	17 930	18 882
IG	0,0728	0,0726	0,0723	0,0766	0,0788	0,0852	0,0849	0,0834
VK	0,17	0,17	0,17	0,17	0,18	0,19	0,19	0,19

Tabuľka č. 2: Vývoj priemernej mesačnej mzdy (Sk) v krajoch SR v r. 2000 – 2007

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Názov kraja	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bratislavský	25 153	26 957	29 266	34 256	31 924	35 392
Trnavský	17 717	18 950	21 926	23 112	24 186	25 949
Trenčiansky	17 540	19 395	19 965	20 415	23 543	25 158
Nitriansky	16 197	18 649	20 715	20 881	22 675	22 931
Žilinský	17 864	19 266	19 730	21 603	23 287	24 860
Banskobystrický	17 225	18 783	20 473	22 422	23 379	23 347
Prešovský	16 007	17 487	19 039	19 661	21 381	21 957
Košický	20 156	20 901	22 086	25 758	26 580	28 793
IG	0,0726	0,0621	0,0646	0,0906	0,0610	0,0788
VK	0,16	0,15	0,15	0,20	0,13	0,17

Tabuľka č. 3: Vývoj mesačných nákladov práce na zamestnanca (Sk) v krajoch SR v r. 2001 – 2006

zdroj: *www.statistics.sk, vlastný prepočet*

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bratislavský	60,3	59,2	58,0	59,2	58,9	60,5	60,6
Trnavský	50,2	51,4	52,3	53,5	54,4	55,7	56,4
Trenčiansky	50,2	51,0	51,9	53,6	53,5	53,6	54,9
Nitriansky	44,9	44,4	43,2	44,6	46,9	47,5	49,4
Žilinský	48,9	48,6	49,8	49,9	48,9	49,8	51,6
Banskobystrický	45,8	46,5	44,9	45,4	43,8	45,3	46,7
Prešovský	46,5	46,1	47,5	47,6	46,0	46,6	48,6
Košický	43,8	44,1	44,4	45,5	43,7	42,7	44,6
IG	0,0504	0,0503	0,0531	0,0531	0,0580	0,0622	0,0550
VK	0,11	0,10	0,10	0,10	0,11	0,12	0,10

Tabuľka č. 4: Vývoj miery zamestnanosti (%) v krajoch SR v r. 2000 – 2006

zdroj: *www.statistics.sk, vlastný prepočet*

Nezamestnanosť

Miera nezamestnanosti je významným ekonomickým ukazovateľom s výrazne sociálnym podtextom. Je vypočítaná ako podiel disponibilného evidovaného počtu nezamestnaných k počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov.

Miera nezamestnanosti v SR kulminovala v r. 1999. Od roku 2000 je badateľný jej postupný pokles. Tento vývoj je však regionálne diferencovaný. Poukazuje na to IG, ktorý stúpol z hodnoty 0,1763 (r. 2000) na 0,3012 (r. 2008) ako aj VK (stúpol z 0,34 na 0,58). Najvýznamnejšie poklesla miera nezamestnanosti v ekonomicky rozvinutých regiónoch na západe SR (Trnavský kraj – v r. 2008 24,3 % z úrovne r. 2000, Nitriansky – 28,6 %, Žilinský – 31,1 %, Trenčiansky – 31,2 % a Bratislavský – 32,9 %). Pomalší pokles bol zaznamenaný v Košickom kraji (48,1 %), Prešovskom (49,7 %) a Banskobystrickom kraji (59,5 %).

Z hľadiska miery nezamestnanosti v r. 2008 môžeme Slovensko rozdeliť do dvoch regiónov a to na región vyspelého severozápadného Slovenska (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Žilinský kraj), kde je miera nezamestnanosti pod priemerom SR (7,4 %) a marginálny región juhovýchodného Slovenska (Banskobystrický, Košický a Prešovský

kraj), kde je miera nezamestnanosti výrazne nad priemerom SR. Miera nezamestnanosti výrazným spôsobom poukazuje na nerovnomerný regionálny rozvoj SR a prehlbujúce sa regionálne disparity v prevládajúcom západno-východnom gradiente.

Čisté mesačné príjmy a výdavky na osobu

Od schopnosti zamestnať sa a nájsť si adekvátne pracovné zaradenie závisia ďalšie dva ukazovatele a to čisté mesačné príjmy na osobu a čisté mesačné výdavky na osobu. Čisté mesačné príjmy tvoria čisté pracovné príjmy (bez dane z príjmov a povinných príspevkov), sociálne príjmy, ostatné príjmy (príjmy z majetku, príjmy od inštitúcií a príjmy od súkromných osôb vrátane naturálnych príjmov, príjmov z predaja poľnohospodárskych výrobkov a príjmov zo zahraničia), kladný rozdiel medzi vybranými úsporami a vloženými vkladmi a kladný rozdiel medzi vybranými a splatenými pôžičkami.

Čisté mesačné príjmy stúpali takmer počas celého sledovaného obdobia 2000 – 2006. Tento nárast nebol priestorovo diferencovaný, pričom došlo len k miernemu prehĺbeniu

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 ¹⁾
Bratislavský	6,85	6,09	5,68	3,94	3,74	2,86	2,53	2,10	2,26
Trnavský	15,47	15,39	14,41	10,74	9,91	7,62	6,34	4,75	3,76
Trenčiansky	13,28	12,71	11,54	9,35	9,01	6,94	5,99	4,66	4,15
Nitriansky	22,63	22,25	21,58	19,06	16,59	12,09	10,44	7,95	6,47
Žilinský	17,25	16,15	15,15	12,69	12,14	9,39	8,09	5,78	5,37
Banskobystrický	22,19	22,56	23,27	21,69	20,63	18,18	16,99	14,59	13,20
Prešovský	23,40	23,00	23,35	19,14	18,77	16,08	14,65	12,41	11,62
Košický	25,34	25,23	24,51	22,05	20,71	17,95	16,55	13,79	12,18
IG	0,1763	0,1857	0,2006	0,2318	0,2331	0,2612	0,2778	0,2995	0,3012
VK	0,34	0,36	0,39	0,44	0,44	0,49	0,53	0,57	0,58

Tabuľka č. 5: Vývoj evidovanej miery nezamestnanosti (%) v krajoch SR v r. 2000 – 2008

zdroj: www.upsvar.sk, vlastný prepočet, ¹⁾ údaje v r. 2008 k 30.6.

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bratislavský	6 979	8 145	8 451	8 872	10 257	9 828	11 487
Trnavský	5 499	6 062	6 392	6 902	7 205	7 640	8 615
Trenčiansky	5 544	6 095	6 410	7 019	6 660	7 296	8 521
Nitriansky	5 729	6 206	6 382	6 830	6 938	8 653	8 594
Žilinský	5 314	6 076	6 454	6 615	7 088	7 265	8 349
Banskobystrický	5 684	6 365	6 523	6 904	6 907	7 290	8 316
Prešovský	5 233	5 875	6 175	6 318	6 669	6 713	7 457
Košický	5 789	6 396	7 041	7 410	7 093	7 342	8 121
IG	0,0421	0,0452	0,0457	0,0493	0,0607	0,0601	0,0570
VK	0,09	0,11	0,11	0,11	0,16	0,13	0,14

Tabuľka č. 6: Vývoj čistých mesačných príjmov na osobu (Sk) v krajoch SR v r. 2000 – 2006

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

regionálnych nerovností. Túto skutočnosť dokumentuje malý nárast Giniho koeficientu z 0,0421 z r. 2000 na 0,0570 v r. 2006 i variačného koeficientu z 0,09 na 0,14 za to isté sledované obdobie. Najvyšší nárast príjmov za obdobie 2000 – 2006 bol zaznamenaný v Bratislavskom kraji (164,6 %), Žilinskom (157,1 %) a Trnavskom (156,7 %). Najnižší nárast bol opäť v ekonomicky najzaostalejších krajoch – Košickom (140,3 %), Prešovskom (142,5 %) a Banskobystrickom (146,3 %). V roku 2006 mal čisté mesačné príjmy na osobu nad úrovňou celoslovenského priemeru (8682 Sk) iba Bratislavský kraj (132,2 % priemeru SR). Na poslednom mieste medzi krajinami sa ocitol Prešovský kraj s hodnotou 85,8 % priemeru SR a 64,9 % Bratislavského kraja. O prehľbovaní rozdielov hovorí aj fakt, že ešte v r. 2000 pomer spomínaných ukazovateľov Prešovského kraja v porovnaní s priemerom SR a Bratislavským krajom bol na hodnote 91,5 % resp. 74,9 %.

Čisté mesačné výdavky na osobu patria podobne ako predchádzajúce ukazovatele k ekonomickým indikátorom regionálnych disparít so silným sociálnym vplyvom. Tvoria ich spotrebné výdavky (t.j. výdavky na stravu, oblečenie, bývanie, rekreáciu a kultúru a pod.) a ostatné isté výdavky (na dane a poplatky úradom) bez povinných príspevkov do

poisťovní vrátane peňažných darov mimo domácnosti a splatených pôžičiek.

V hodnotenom období 2000 – 2006 došlo k postupnému zvyšovaniu hodnôt sledovaného ukazovateľa v rámci všetkých krajov. Toto zvyšovanie bolo nevýrazne priestorovo diferencované bez hlbšieho prehľbenia regionálnych rozdielov. V rámci celého obdobia je možné sledovať dve etapy. Prvá etapa bola v období 2000 – 2004, kedy aj Giniho koeficient svojím nárastom z hodnoty 0,0417 na 0,0723 a variačný koeficient z 0,09 na 0,15 potvrdili nárast regionálnych disparít v oblasti čistých mesačných príjmov. V druhej etape zastúpenej rokmi 2005 a 2006 je badať postupné znižovanie rozdielov (IG klesol na hodnotu 0,0450 a VK na hodnotu 0,10). V rámci celého sledovaného obdobia 2000 – 2006 nebol rozdiel v náraste hodnoteného indikátora medzi krajinami výrazný. Najvyšší nárast bol v Trnavskom kraji (159,8 %) a najnižší v Košickom (138,9 %). Znova sa na poslednom mieste umiestnil v absolútnej hodnote Prešovský kraj (90,6 % priemeru SR a 73,0 % Bratislavského kraja). V porovnaní s r. 2000 sú tieto podiely takmer nezmenené (89,9 % resp. 73,9 %).

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bratislavský	6 879	7 903	7 960	8 390	9 559	9 450	10 564
Trnavský	5 366	5 778	6 167	6 690	7 339	7 289	8 577
Trenčiansky	5 628	6 162	6 342	7 064	6 373	6 720	8 534
Nitriansky	5 669	6 257	6 397	6 801	6 766	7 584	8 341
Žilinský	5 365	6 004	6 340	6 487	6 800	7 490	8 342
Banskobystrický	5 596	6 245	6 168	6 688	7 752	7 001	8 120
Prešovský	5 090	5 860	5 925	6 167	6 185	6 333	7 713
Košický	5 693	6 123	6 602	7 061	6 478	7 431	7 910
IG	0,0417	0,0438	0,0412	0,0444	0,0723	0,0585	0,0450
VK	0,09	0,11	0,10	0,10	0,15	0,13	0,10

Tabulka č. 7: Vývoj čistých mesačných výdavkov na osobu (Sk) v krajoch SR v r. 2000 – 2006

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Dokončené byty

Kvalitné a dostupné bývanie je dôležitým faktorom ovplyvňujúcim mobilitu pracovnej sily, ktorá je vážnym problémom slovenskej ekonomiky. Bytová otázka a jej riešenie je v rámci regiónov SR značne diferencované.

V rámci ukazovateľa počtu dokončených bytov na 1000 obyv. dochádza k neustálemu prehľbovaniu regionálnych rozdielov. Na túto situáciu reaguje Giniho koeficient nárastom hodnôt z 0,1764 v r. 2000 na 0,3737 v r. 2006 a variačný koeficient rastom z hodnoty 0,35 na 0,85. Je to spôsobené tým, že v regiónoch s významnými zahraničnými investíciami (Bratislavský, Trnavský a Žilinský kraj) je výstavba bytov významná a to na úrovni až 60,7 % všetkých dokončených bytov v SR, kým v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji je to iba 21,3 %, hoci sa tu nachádzajú 2., 3. a 5. najväčšie mesto Slovenska. Na začiatku sledovaného obdobia v r. 2000 bol tento pomer iba 47,8 % a 33,8 %, čo potvrdzuje trend prehľbovania regionálnych disparít v oblasti bývania. Najvyšší nárast počtu dokončených bytov na 1000 obyv. bol v Bratislavskom kraji (v r. 2006 až 293,7 % z r. 2000), Trnavskom (173,4 %) a Žilinskom (151,3 %). Naopak v podrozvinutých a investične menej zaujímavých krajoch bol tento

nárast výrazne nižší – Košický a Prešovský kraj (103,9 %) a v Banskobystrickom kraji to bol dokonca pokles (89,4 %). Hrubý domáci produkt

Pri hodnotení výkonnosti ekonomiky a sledovaní regionálnych nerovností je možné sa opierať o viaceré ukazovatele. Najreprezentatívnejším z nich je hrubý domáci produkt (HDP), pomocou ktorého sa hodnotí miera vyspelosti ekonomiky, životná úroveň obyvateľov a intenzita rozvoja. Regionálny HDP je vypočítaný ako súčet pridaných hodnôt za odvetvia v regióne a daní na produkty znížených o subvencie na produkty. Z dôvodu komparácie sa regionálny HDP prepočítava na obyvateľa. Tento ukazovateľ však nezohľadňuje efekt dochádzky za prácou, následkom čoho je HDP na obyvateľa v kraji, do ktorého dochádzajú ľudia za prácou z okolitých krajov (väčšinou kraj s hlavným mestom), nadhodnotený.

V sledovanom období bola tvorba HDP na obyvateľa výrazne diferencovaná. Regionálne disparity sa v tomto ukazovateli prehľbovali, čo dokumentuje nárast tak IG (z 0,1939 v r. 2000 na 0,2274 v r. 2005) ako aj VK (nárast z 0,48 na 0,57). V r. 2005 bola najvyššia tvorba HDP na obyv. v Bratislavskom kraji (236,6 % priemeru SR) a Trnavskom (104,3 %). Najniž-

Názov kraja	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	3,19	4,75	4,09	5,57	7,74	7,10	9,37
Trnavský	2,78	3,72	4,33	3,03	3,71	4,77	4,82
Trenčiansky	1,56	2,14	2,69	2,45	2,62	2,08	1,91
Nitriansky	1,37	1,75	2,38	1,98	1,53	1,91	1,79
Žilinský	1,87	3,03	2,66	2,37	2,87	2,61	2,83
Banskobystrický	1,60	2,17	1,52	1,24	1,17	1,41	1,43
Prešovský	2,05	2,44	2,24	1,69	2,20	1,69	2,13
Košický	1,28	1,72	1,56	1,14	1,22	1,03	1,33
IG	0,1764	0,1956	0,1976	0,2737	0,3408	0,3441	0,3737
VK	0,35	0,39	0,39	0,58	0,74	0,73	0,85

Tabulka č. 8: Vývoj počtu dokončených bytov na 1000 obyv. v krajoch SR v r. 2000 – 2007

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bratislavský	381,9	430,8	474,8	520,9	576,6	673,3
Trnavský	184,3	189,8	203,3	236,0	259,6	296,8
Trenčiansky	160,7	174,9	186,7	205,3	231,4	243,2
Nitriansky	152,7	159,1	171,1	196,0	219,2	244,8
Žilinský	141,1	154,1	165,2	180,9	205,9	226,4
Banskobystrický	143,8	159,1	176,8	193,9	210,5	197,8
Prešovský	104,7	114,1	126,3	137,0	153,5	161,8
Košický	154,3	174,9	186,3	201,2	225,3	232,2
IG	0,1939	0,1974	0,1986	0,2005	0,1981	0,2274
VK	0,48	0,50	0,52	0,51	0,50	0,57

Tabulka č. 9: Vývoj HDP (tis. Sk) na obyvateľa v krajoch SR v r. 2000 – 2005

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

šie hodnoty boli zaznamenané v Prešovskom kraji (iba 56,7 % priemeru SR a 24,3 % úrovne Bratislavského kraja). Prešovský kraj nielen výrazne zaostával v tomto ukazovateli počas celého obdobia za ostatnými kraji, ale aj jeho nárast za obdobie 2000 – 2005 bol po Banskobystrickom kraji (nárast o 137,6 %) a Košickom (150,5 %) tretí najnižší (154,5 %).

Hrubá pridaná hodnota

Ukazovateľ hrubej pridanej hodnoty je popri HDP druhým významným ukazovateľom ekonomického charakteru. Hrubá pridaná hodnota v základných cenách je vypočítaná ako rozdiel medzi produkciou v základných cenách a medzispotrebou v kúpnych cenách. Produkcia pozostáva z produktov vytvorených počas bežného účtovného obdobia a medzispotreba sa skladá z hodnoty výrobkov a služieb spotrebovaných vo výrobnom procese ako vstupy, s vylúčením investičného majetku, ktorého spotreba je zachytená ako spotreba fixného kapitálu.

Vývoj hrubej pridanej hodnoty na obyvateľa za sledovaného obdobia do veľkej miery kopíruje priebeh vývoja HDP na obyvateľa. Regionálne disparity sa v tomto indikátore prehlbovali, o čom svedčí nárast IG (z 0,1939 v r. 2000 na 0,2270 v r. 2005)

i VK (z 0,48 na 0,57). V r. 2005 bola pridaná hodnota nad priemerom SR iba v Bratislavskom kraji (236,3 % priemeru SR) a Trnavskom (104,3 %). Vysoko podpriemerné hodnoty boli v tomto smere evidované v Prešovskom (56,8 %) a Banskobystrickom kraji (69,6 %). Na viac ešte ekonomicky prosperujúce kraje zaznamenali počas sledovaného obdobia 2000 – 2005 najvyšší nárast pridanej hodnoty (v r. 2005 Bratislavský kraj – 177,0 % úrovne z r. 2000, Trnavský – 162,0 %) a marginálne kraje nárast najnižší (Banskobystrický – 138,5 %, Košický – 151,3 %). Na regionálne disparity v tomto ukazovateli jasne poukazuje fakt, že Prešovský kraj dosahuje iba 24,1 % úrovne Bratislavského kraja.

Produktivita práce

Produktivita práce je celkový výstup delený pracovnými vstupmi. Produktivita práce sa zvyšuje v dôsledku dokonalejších technológií, vyššou pracovnou zručnosťou a prehlbovaním kapitálu. Produktivita práce v SR bola v r. 2007 v rámci krajín V4 najvyššia na úrovni 45,3 % (Maďarsko 38,5 %, Česko 33,9 %, Poľsko 33,5 % pri USA ako referenčnej hodnote 100%), pričom priemerná mzda v SR bola o 7000 Sk nižšia ako v Česku a o 5000 Sk ako v Maďarsku a Poľsku.

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bratislavský	337,2	384,8	420,2	457,6	510,1	597,0
Trnavský	162,7	169,5	186,1	212,0	237,9	263,5
Trenčiansky	141,9	156,2	170,5	187,5	209,6	216,3
Nitriansky	134,8	142,0	157,5	176,6	199,6	217,6
Žilinský	124,5	137,6	152,0	162,7	182,7	201,1
Banskobystrický	127,0	142,1	161,1	174,9	186,2	175,9
Prešovský	92,5	102,0	115,1	123,2	135,1	143,6
Košický	136,2	156,1	167,9	180,7	199,1	206,1
GINI	0,1939	0,1974	0,1920	0,1962	0,1997	0,2270
VK	0,48	0,50	0,49	0,49	0,50	0,57

Tabulka č. 10: Vývoj hrubej pridanej hodnoty (tis. Sk) na obyvateľa v krajoch SR v r. 2000 – 2005

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Názov kraja	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	4 103,4	4 471,1	6 477,8	6 528,9	6 373,7	8 390,7	8 017,7
Trnavský	1 780,9	1 952,3	2 113,1	2 492,6	2 757,2	4 018,7	4 667,8
Trenčiansky	1 190,6	1 237,8	1 392,8	1 477,2	1 685,4	1 870,7	1 975,9
Nitriansky	1 312,3	1 511,4	1 518,2	1 519,5	1 581,4	1 727,7	1 949,5
Žilinský	1 598,9	1 767,1	1 784,7	2 053,7	2 159,7	2 170,9	3 214,6
Banskobystrický	1 318,7	1 316,6	1 396,2	1 607,4	1 751,4	1 900,8	2 030,6
Prešovský	1 202,7	1 182,8	1 238,1	1 367,1	1 409,4	1 470,3	1 597,6
Košický	2 048,5	2 140,9	2 430,8	2 712,9	3 161,9	3 390,0	3 478,2
IG	0,2259	0,2382	0,3016	0,2890	0,2770	0,3244	0,2981
VK	0,53	0,55	0,76	0,69	0,63	0,74	0,64

Tabulka č. 11: Vývoj produktivity práce zamestnanca v priemysle (tis. Sk) v krajoch SR v r. 2001 – 2007

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Názov kraja	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	1 025,5	1 067,7	1 299,5	1 570,0	1 929,1	2 251,3	2 329,9
Trnavský	700,3	942,5	968,6	1 141,2	1 233,8	1 387,8	1 506,4
Trenčiansky	630,6	698,3	801,0	1 011,7	1 151,0	1 432,8	1 504,0
Nitriansky	633,6	791,7	901,6	1 094,4	1 160,6	1 355,5	1 340,2
Žilinský	646,5	735,3	859,8	980,1	1 359,6	1 503,3	1 631,6
Banskobystrický	577,8	623,2	687,7	788,6	840,4	1 020,6	1 154,4
Prešovský	554,4	586,9	613,9	676,6	762,0	875,8	934,5
Košický	970,8	1 106,2	1 007,4	1 197,2	1 486,6	1 815,6	1 935,2
IG	0,1195	0,1268	0,1215	0,1310	0,1524	0,1513	0,1474
VK	0,25	0,24	0,24	0,26	0,30	0,30	0,28

Tabulka č. 12: Vývoj produktivity práce zamestnanca v stavebníctve (tis. Sk) v krajoch SR v r. 2001 – 2007

zdroj: www.statistics.sk, vlastný prepočet

Produktivita práce v priemysle od roku 2001 neustále rástla. Tento nárast bol však priestorovo diferencovaný, čo má za následok prehlbovanie regionálnych nerovností. Na túto situáciu reagoval IG nárastom za dané obdobie z hodnoty 0,2259 na hodnotu 0,2981 a VK z 0,53 na 0,64. Najrýchlejší rast zaznamenali kraje Trnavský (v r. 2007 262,1 % úrovne z r. 2001) a Bratislavský (195,4 %). Na opačnom konci sa umiestnili Prešovský kraj (iba 132,8 %), Nitriansky (148,6 %) a Banskobystrický kraj (154,0 %). Prešovský kraj ako kraj s najnižšou produktivitou práce v priemysle v r. 2007 dosiahol 47,5 % priemeru SR a iba 19,9 % úrovne Bratislavského kraja.

Produktivita práce v stavebníctve je vyjadrená podielom stavebnej produkcie vykonanej vlastnými zamestnancami, ktorý pripadá na jedného zamestnanca, resp. robotníka na stavebných prácach.

Vývoj produktivity práce v stavebníctve taktiež poukazuje na prehlbenie regionálnych disparít (IG nárast z 0,1195 na 0,1474 a VK z 0,25 na 0,28) medzi kraji, avšak tento nárast nerovností nie je až taký výrazný ako v rámci priemyslu. Najrýchlejší nárast bol v ekonomicky vyspelých regiónoch ako v Žilinskom kraji (v r. 2007 to bolo 252,4 % úrovne r. 2001), Trenčianskom (238,5 %) a Bratislavskom (227,2 %). Opa-

kom bol pomalší rast v podrozvinutých krajoch na východe krajiny a to v Prešovskom (168,6 %), Košickom (199,3 %) a Banskobystrickom (199,8 %). Prešovský kraj nachádzajúci sa na poslednom mieste z hľadiska hodnoteného ukazovateľa predstavoval v r. 2007 iba 60,6 % priemeru SR a 40,1 % úrovne Bratislavského kraja bez jasnejšieho náznaku postupne tento nepriaznivý vývoj spomaliť.

Podnikateľská štruktúra

Z pohľadu ďalšieho rozvoja regiónov SR a snahy o vyrovnanie regionálnych disparít je potrebné venovať zvýšenú pozornosť vývoju podnikateľskej sféry a jej štruktúry.

Organizácie orientované na tvorbu zisku sú organizácie zamerané na tvorbu zisku, evidované podľa obchodného zákonníka a príspevkové organizácie, ktorých tržby prevyšujú viac ako 50% vykazovaných nákladov. Údaje zahŕňajú len ekonomicky činné jednotky. Z dôvodu komparácie boli hodnoty daného ukazovateľa prepočítavané na 1000 obyv.

Počet organizácií orientovaných na tvorbu zisku vzrástol na Slovensku v období 2000 – 2007 z 93 072 na 149 772 sub-

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	30,8	32,7	29,6	33,4	37,2	42,2	47,6	52,3
Trnavský	8,1	8,9	10,1	10,5	11,9	13,6	15,5	17,0
Trenčiansky	9,6	10,2	9,4	9,9	12,9	14,1	15,3	16,0
Nitriansky	7,4	7,6	7,5	8,0	9,4	10,5	12,1	13,4
Žilinský	8,8	9,1	9,1	9,7	10,8	12,2	13,4	14,3
Banskobystrický	10,2	10,1	8,7	9,4	10,9	12,3	13,5	14,7
Prešovský	7,3	7,7	7,2	8,0	9,2	10,5	11,6	12,4
Košický	10,0	10,3	9,5	10,0	11,5	12,7	13,8	14,8
IG	0,2498	0,2508	0,2360	0,2436	0,2391	0,2388	0,2407	0,2441
VK	0,68	0,70	0,65	0,69	0,66	0,67	0,68	0,69

Tabuľka č. 13: Vývoj počtu organizácií orientovaných na tvorbu zisku na 1000 obyv. v krajoch SR v r. 2000 – 2007

zdroj: www.ueos.sk/mvrr.sk/isvov/, štatistický bulletin 4/2007, ŠÚ SR, Prešov, vlastný prepočet

jektov. Ako naznačujú Giniho koeficient i variačný koeficient, sú regionálne rozdiely v uvedenom ukazovateli medzi krajinami SR pomerne výrazné, ale veľmi sa nemenia. Počas celého sledovaného obdobia sa vo všetkých krajoch zvyšoval počet organizácií orientovaných na tvorbu zisku. K najväčšiemu rastu intenzity výskytu týchto organizácií došlo v Trnavskom kraji (v r. 2007 209,8 % úrovne r. 2000) a Nitrianskom kraji (180,4 %). U ostatných krajov bol rast nižší – Bratislavský (170,0 %), Prešovský (168,9 %), Trenčiansky (166,5 %), Žilinský (162,3 %) a Košický (147,6 %). Najnižší nárast zaznamenal Banskobystrický kraj (144,5 %). Najnižšiu intenzitu výskytu organizácií na tvorbu zisku má naďalej Prešovský kraj (64,0 %). Všetky ostatné kraje mimo Bratislavského (270,1 % priemeru SR) sú podpriemerné. Vyplýva to z koncentrácie sídiel organizácií v hlavnom mesta.

Druhým významným ukazovateľom podnikateľskej štruktúry sú živnostníci a ich počet prepočítaný na 1000 obyv. Živnostníci predstavujú osoby podnikajúce na základe živnostenského zákona.

Počet živnostníkov na Slovensku v období 2000 – 2007 vzrástol z 279 597 na 374 382, teda viac ako 1,3 násobne. Ako Giniho i variačný koeficient naznačujú, regionálne rozdiely

ly v počte živnostníkov sú pomerne významné, avšak oveľa menej výrazné oproti predchádzajúcemu indikátoru. Pozitívnu správou je, že sa v tomto ukazovateli začínajú regionálne disparity znižovať, o čom hovorí tak IG (pokles z 0,1202 na 0,0942) ako aj VK (pokles z 0,27 na 0,19). Tento trend vyplýva z výraznejšieho nárastu počtu živnostníkov na 1000 obyv. v zaostalejších regiónoch – v Prešovskom kraji (v r. 2007 169,9 % úrovne r. 2000) a Banskobystrickom (155,9 %) a nižšiemu rastu vo vyspelejších regiónoch – v Bratislavskom kraji (iba 125,5 %) a Žilinskom (147,7 %). Osobitne vystupuje Košický kraj, v ktorom bol nárast sledovaného ukazovateľa len 139,6 % a ktorý zaujíma v počte živnostníkom posledné miesto medzi krajinami (72,8 % priemeru SR a 52,8 % úrovne Bratislavského kraja).

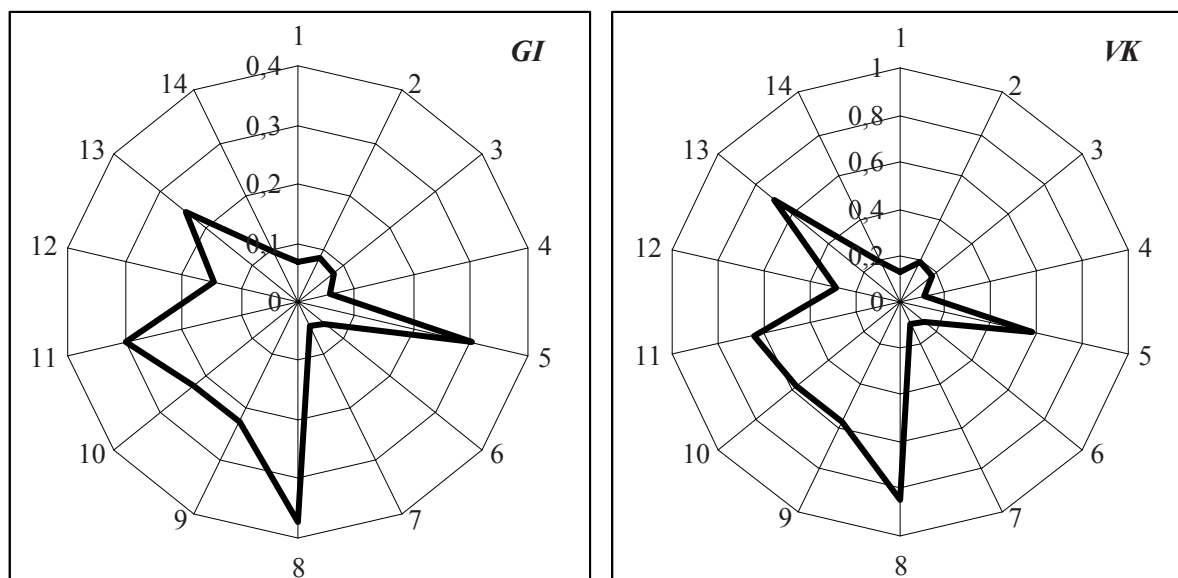
Záver

Na základe analýzy súboru vybraných sociálno-ekonomických ukazovateľov na úrovni krajov SR je možné poukázať na diferencovaný vývoj v jednotlivých oblastiach. Regionálne disparity medzi krajinami SR sa neustále prehĺbujú, čo potvrdili vypočítané koeficienty – Giniho koeficient IG i variačný koeficient VK. Socio-ekonomický rozvoj má silný zápa-

Názov kraja	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	82,3	87,0	77,0	85,2	94,4	94,0	91,2	103,3
Trnavský	52,8	55,3	55,6	60,9	66,0	68,1	72,4	78,6
Trenčiansky	47,8	49,7	50,3	57,1	63,6	64,5	70,2	73,8
Nitriansky	48,2	49,7	47,9	53,5	57,8	59,9	65,5	70,9
Žilinský	51,5	54,7	56,1	63,0	69,6	72,1	76,7	82,1
Banskobystrický	42,5	44,0	43,0	48,9	53,7	56,5	59,7	66,2
Prešovský	40,9	42,9	44,0	50,4	56,2	57,6	61,2	69,5
Košický	39,0	40,0	38,9	43,3	46,3	46,6	47,7	54,5
IG	0,1202	0,1250	0,1117	0,1077	0,1110	0,1073	0,0981	0,0942
VK	0,27	0,28	0,23	0,22	0,23	0,22	0,19	0,19

Tabuľka č. 14: Vývoj počtu živnostníkov na 1000 obyv. v krajoch SR v r. 2000 – 2007

zdroj: www.ueos.sk/mvrr.sk/isvov/, štatistický bulletin 4/2007, ŠÚ SR, Prešov, vlastný prepočet

Grafy č. 1: Porovnanie hodnôt IG a VK koeficientov v rámci hodnotených ukazovateľov*

zdroj: vlastné spracovanie, * hodnoty za ukazovatele IG a VK sú prepočítané podľa posledného získaného roku

1 – Hrubá miera natality, 2 – Priemerná mesačná mzda, 3 – Mesačné náklady na zamestnanca, 4 – Miera zamestnanosti, 5 – Miera nezamestnanosti, 6 – Čisté mesačné príjmy na osobu, 7 – Čisté mesačné výdavky na osobu, 8 – Dokončené byty na 1000 obyv. 9 – Tvorba HDP na obyvateľa, 10 – Hrubá pridaná hodnota na obyvateľa, 11 – Produktivita práce zamestnanca v priemysle, 12 – Produktivita práce zamestnanca v stavebníctve, 13 – Organizácie orient. na zisk na 1000 obyv., 14 – Živnostníci na 1000 obyv.

do-východný gradient s výrazným ekonomickým jadrom, ktoré je tvorené Bratislavským krajom a jeho susediacimi krajinami. Hospodárska prosperita i smerujúce investície stále viac prehĺbujú rozdiely medzi touto oblasťou a ekonomickou perifériou zahrňujúcou východné a južné Slovensko. Rastúce disparity sa najviac prejavili v počte organizácií orientovaných na tvorbu zisku na 1000 obyv., v produktivite práce v priemysle a stavebníctve a tvorbe HDP na obyvateľa. Vývoj týchto ekonomických ukazovateľov sa odzrkadlil aj v sociálno-ekonomickej oblasti prostredníctvom pomerne veľkých disparít v miere nezamestnanosti a počtu dokončených bytov na 1000 obyv. Jediným ekonomickým indikátorom, v rámci ktorého dochádza k nivelizácii regionálnych disparít, je počet živnostníkov na 1000 obyv.

Z hľadiska jednotlivých krajov má najhoršiu pozíciu v regionálnej štruktúre Slovenska Prešovský kraj. Vo väčšine indikátorov dosahuje najnižšie hodnoty, pričom sa jeho pozícia naďalej zhoršuje alebo stagnuje.

Prešovský kraj si zatiaľ udržiava vedúce postavenie v natalite, avšak jeho pozícia sa oslabuje, pretože je migračne najstratovejším slovenským krajom (Matlovič, 2003). V tomto smere vystupuje ako zdroj pracovnej sily pre ostatné regióny.

Príčin zaostávania nielen Prešovského kraja, ale i celého východného Slovenska spoločne s Banskobystrickým krajom je niekoľko. Súvisia s marginálnou excentrickou polohou daného regiónu, nízkou dostupnosťou prostredníctvom veľkej dopravnej infraštruktúry (najmä diaľničnej), koncentráciou obyvateľstva s nízkym sociálnym statusom, so susedstvom cezhraničných regiónov s podobnými problémami ako aj nesprávne nastavenou regionálnou politikou, ktorá s lokalizáciou zahraničných investícií do ekonomicky najrozvinutejších regiónov Slovenska regionálne disparity nezjemňuje, ale skôr

vytvára podmienky na ich prehĺbovanie.

Poznámka: Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0611/09 Koncept miesta v regionálno-geografickej analýze a syntéze a teritoriálnom marketingu: teoreticko-metodologický rámec a aplikácia na vybrané modelové územia (ved. projektu R. Matlovič) a projektu VEGA 1/0210/08 „Špecifické postavenie regiónu Východné Slovensko v kontexte regionálnych disparít Slovenskej republiky“ (ved. projektu R. Klamár).

Literatúra

- BLAŽEK, J. (1996): Meziregionální rozdíly v České republice v transformačním období. Geografie – Sborník České geografické společnosti, 101,4, 265-277.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., (2002): Teorie regionálního rozvoje. Karolinum, Praha.
- BUČEK, M., (1999): Regional Disparities in Transition in the Slovak Republic. European Urban and Regional Studies, vol. 6, 4, 360-364.
- BUČEK, M. a kol., (2006): Regionálny rozvoj: novšie teoretické koncepcie. Ekonóm, Bratislava.
- GAJDOŠ, P. (2001): K vybraným problémom transformácie sociálno-priestorovej situácie Slovenska v 90: rokoch. Sociológia, 33, č. 2, 185-206.
- HAMPL, M., (2007): Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 43, 5, 889-910.
- HUDEC, O., (2007): Regionálne inovačné systémy. Strategické plánovanie a prognózovanie. EF TUKE, Košice, 198 s.
- KLAMÁR, R., ROSIČ, M. (2008): Regionálne disparity v Prešovskom kraji z hľadiska priemyselnej štruktúry. Rukopis.
- KLAMÁR, R. (2008): Slovakia and the analysis of its disparities. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis,

- Folia Geographica 12, 145-162,
- KOREC, P., 2005, Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Geografika, Bratislava, 228 s.
- MATLOVIČ, R. (2003): Populačná dynamika v Prešovskom samosprávnom kraji na prelome milénia v kontexte Slovenska. In: Kuzmišin, P., ed., Podnikateľské prostredie a regionálne aspekty rozvoja. I., ManaCon, Prešov, s. 43-54
- MATLOVIČ, R. (2004): Prešovský kraj v kontexte vývoja vybraných regionálnych disparít na Slovensku. In: Kuzmišin, P., ed., Podnikateľské prostredie a regionálne aspekty rozvoja. II., ManaCon, Prešov, s. 88-107
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K. (2005): Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja Prešovského kraja. FPHV PU, Prešov. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitas Prešovensis, Prírodné vedy, Folia Geographica 8, 66-89.
- ROSIČ, M., (2002): Vývoj miery nezamestnanosti vybraných okresov severovýchodného Slovenska v období rokov 1991-2000. Geografické informácie 7, II. diel, UKF Nitra, s.157-164.
- ROSIČOVÁ, K., ROSIČ, M., TÖRÖK, Z., HAJDU, M., (2005): Slovakia, the most attractive investment location in Europe, CEBIS – Central European Business Services, Košice, 99 s.
- SLOBODA, D. (2006): Slovensko a regionálne rozdiely – teórie, regióny, indikátory, metódy. Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, Bratislava, s. 49
- ŠTIKA, R. (2004): Regionální rozdíly v Česku v 90. letech v kontextu novodobého vývoje. Geografie – Sborník České geografické společnosti, 109, 1, 15-26
- VILÁGI, A., BILČÍK, V., KLAMÁR, R., BENČ, V. (2007): Kohézná politika na roky 2007-2013 a Lisabonská stratégia. Analýza dopadov na regióny SR. Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o., Bratislava, s. 39.
- WOKOUN, R., ČERVENÝ, M. a kol., (2008): Ekonomika v prostoru – svět, střední Evropa, EU, OECD, ČR. Linde, Praha, 189 s.
- Štatistický bulletin 4/2007, ŠÚ SR, Prešov
- <http://www.euractiv.sk/podnikanie-v-eu/clanok/slovensko-ma-najvysiu-produktivitu-prace-a-najnizsie-mzdy>, 26.11.2008
- www.alianciapas.sk
- www.statistics.sk
- www.sario.sk
- www.ueos.sk/mvrr.sr/isvov/
- www.upsvar.sk

Summary (English Abstract)

At the basis of analysis of selected socio-economical indicators at the regional level in Slovakia, we pointed out on a differentiated development in particular regions. Regional disparities among the regions in Slovakia deepen continually. It was confirmed by the calculated constants – Gini coefficient IG a variable coefficient VK. The development of those economical indicators was mirrored also in the socio-economical sphere in the relatively large disparities in the unemployment rate and the number of completed apartments per 1000 inhabitants. The only economical indicator showing the leveling of regional disparities is the one of the number of private entrepreneurs in business under trade act per 1000 inhabitants. From the regional point of view its position is the worst in Prešov region. It indicates the lowest values in most of the indicators furthermore its position is either stagnating or even getting worse. The Prešov region is a permanent leader in the gross birth rate, however its overall position weakens as it is the most losing region in migration. (Matlovic, 2003) From this point of view it is regarded to be the source of labour force for the other regions. There are several reasons of Prešov region leeway, as well as, the leeway of whole eastern Slovakia together with Banská Bystrica region. They are directly related to the eccentric position of the mentioned region, its weak availability and unfinished infrastructure (especially the highway), its high concentration of inhabitants with low socio-economical status, its neighborhood with cross-boundary regions having similar problems and primarily it is caused also by its improper regional politics, which causes that the localization of foreign investments into the economically most developed regions does not equalize the disparities, but rather creates the conditions for their capital deepening (translated by Barbora Némethyová).